

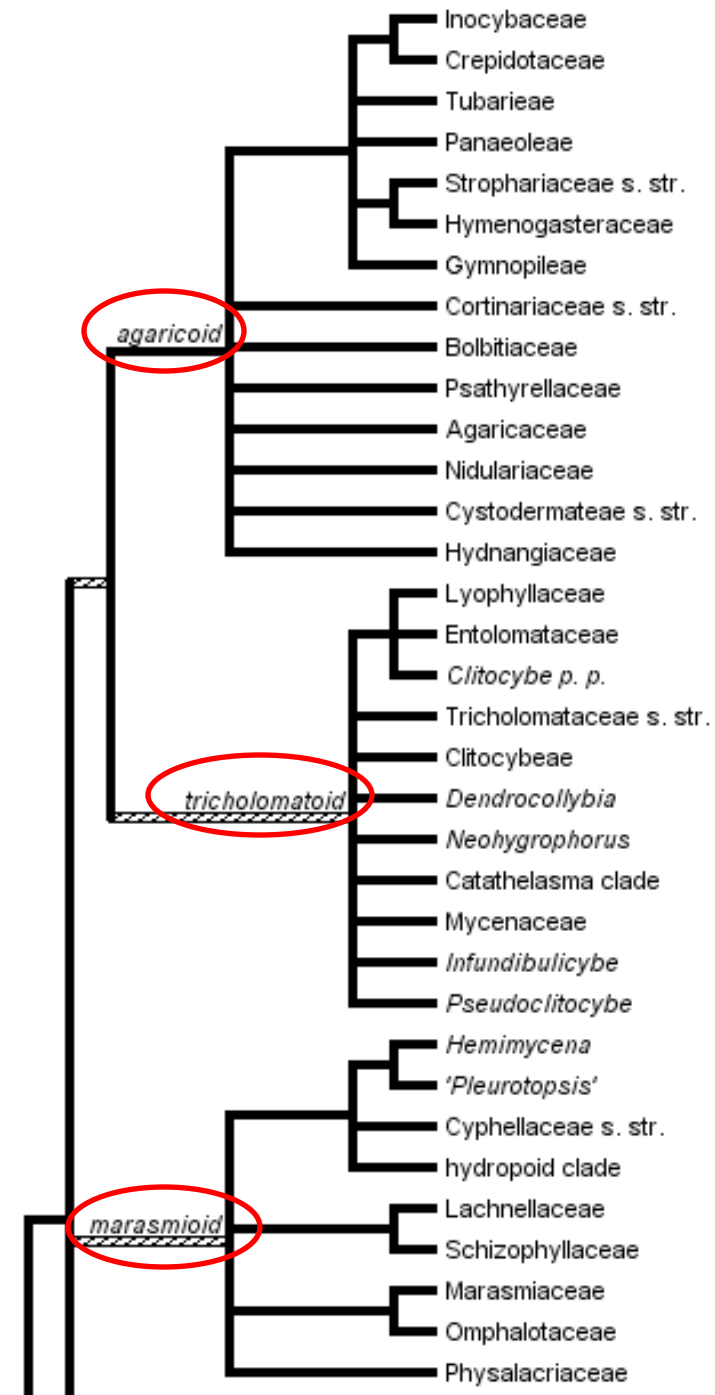
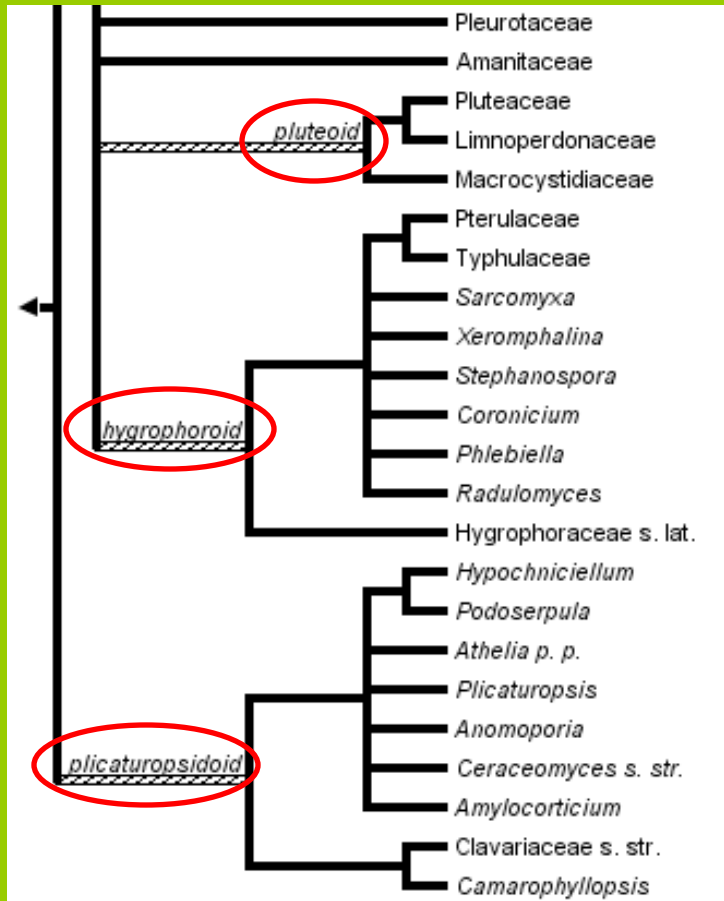
řád *Agaricales* – pečárkotvaré

největší řád stopkovýtrosých hub (přes 9000 druhů)

plodnice vždy jednoleté, zpravidla kloboukaté a monomitické

hymenofor lupenitý, řidčeji odvozeny i jiné typy
zastoupeny všechny ekologické skupiny

nejnověji rozeznáváno šest hlavních větví - kladů:

„*Plicaturopsidoid* clade“

nesourodá „směs“ rodů s rozmanitou morfologií, plodnice korticioidní, klavarioidní
holothecia i pilothecia

dosud nejsou známy mykorizní skupiny

čeleď *Clavariaceae* (kyjankovité)

klavarioidní až ramarioidní plodnice, hymenium bez
cystid

terestriční saprofyti, často v nehnojených trávnicích

Clavaria (kyjanka), *Clavulinopsis* (kyjovečka)

bioindikační a ochranářský význam

Clavaria fumosa (kyjanka zakouřená)

Clavulinopsis laeticolor (kyjovečka krásná)

„Hygrophoroid clade“

čeleď *Pterulaceae* (štětináčkovité)

ramarioidní plodnice, dimitický hyfový systém
terestriční, příp. dřevní saprofyti
centrum rozšíření v tropech

Pterula multifida (štětináček bělavý)
trsnaté plodnice s česnekovým pachem

Typhula erythropus
(paluška červenonohá)

čeleď *Typhulaceae* (paluškovité)

kyjovitá klavarioidní plodnice s odlišenou
plodnou a sterilní částí, často vytváří
bazální sklerocia

saprofyti na odumřelých částech rostlin či
na dřevě

čeleď *Hygrophoraceae* (šťavnatkovité)

charakteristické tlusté řídké voskovité lupeny (dlouhé bazidie), šťavnatá konzistence, bilaterální trama lupenů
hladké bezbarvé spory

Hygrocybe (voskovka)

většinou pestře zbarvené plodnice
saprofytické druhy nelesních biotopů
velmi citlivé na hnojení - ohrožené (bioindikátory)

H. psittacina (v. papouščí)

Hygrophorus (šťavnatka)

tlumeněji zbarvené plodnice, sbíhavé lupeny
mykorizní druhy

H. punicea (v. granátová)

H. hypothejus – š. pomrazka

H. marzuolus (š. březnovka)

chutný časně jarní druh

plodnice se vyvíjejí pod povrchem hrabanky
v posledních letech ubývá

Lichenomphalia (kalichovka)

drobné houby se sbíhavými lupeny
obvykle na extrémních stanovištích
(hory, rašeliniště)

lichenizovaný rod (řasy r. *Coccomyxa*)

L. ericetorum (k. okoličnatá)

„Pluteoid clade“

čeleď *Pluteaceae* (štitovkovité)

volné lupeny s inverzním typem tramy
růžový výtrusný prach, obvykle přítomny cystidy
pozemní i dřevní saprofyti, vz. i paraziti

Pluteus (štitovka)

velum chybí

saprofyti, obvykle na silně zetlelém dřevě

Volvariella (kukmák)

vyvinutá plachetka a pochva na bázi třeně
saprofyti či paraziti

Pluteus cervinus (štitovka jelení)

V. surrecta (k. cizopasný)

parazituje na plodnicích srtrmělky mlženky

V. volvacea (k. sklepní)

pěstovaný konzumní druh (jihových. Asie)

Melanoleuca (tmavobělka)

houby vzhledu čirůvek, obvykle s hrbolem na středu klobouku
výtrusy amyloidní, bradavčité, výtr. prach bílý
v hymeniu nápadné, často inkrustované cystidy
terestrické druhy, pravděpodobně saprofyti

© D. Dvořák

čeleď *Macrocystidiaceae* (cystidovkovité)

drobné plodnice, hygrofánní klobouk
hymenium i třeň s nápadnými cystidami
v Evropě jediný druh *Macrocystidia cucumis*
(cystidovka rybovonná) s nápadným pachem
po okurku
terestrický saprofyt na humózních místech

čeleď *Amanitaceae* (muchomůrkovité)

volné lupeny, trama bilaterální

bílý výtrusný prach, spory často amyloidní
pozemní saprofyti i mykorizní houby

Amanita (muchomůrka)

plachetka, zpravidla i závoj vyvinutý, často zanechávají zbytky (prsten, strupy, pochva)
výhradně mykorizní druhy

© D. Dvořák

A. phalloides (m. zelená)

naše nejnebezpečnější houba
účinné látky - amatoxiny a falotoxiny

www.mycology.com

A. caesarea (m. císařka)

lahůdková houba (už ve starém Římě)
v ČR vzácně v teplých oblastech

www.mycology.com

podrod *Amanitopsis* (pošvatka)
chybí závoj a prsten, charakteristicky
rýhovaný okraj klobouku

Limacella (slizobedla)
klobouk (někdy i třeň) slizký
plachetka chybí
terestriční saprofyti

L. guttata (s. slzivá)

Torrendia pulchella
gasteroidní typ odvozený od rodu *Amanita*
„klobouk“ trvale uzavřený
teplomilný druh (Středomoří)

čeleď *Pleurotaceae* (hlívovité)

plodnice s postranním třeněm nebo bokem přirostlá
většinou dřevní druhy
mycelia nematofágní

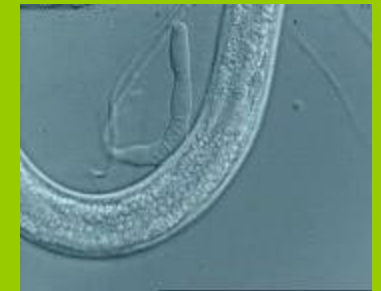
Pleurotus (hlíva)

tuhá dužnina (často dimitický hyfový systém)
dřevní saprofyti i paraziti
(vzácně jiná ekologie)

P. ostreatus (h. ústříčná)

jedlý zimní druh
spolu s příbuznými druhy jeden z nejvíce pěstovaných

animace

Hohenbuehelia (hlívička)

drobné plodnice (větš. do 2 cm)
pod pokožkou klobouku želatinózní vrstva
tlustostěnné hymeniální cystidy
dřevní saprofyti

H. cyphelliformis (h. číšovcovitá)

„Marasmioid clade“

čeleď *Fistulinaceae* (pstřeňovitě)

masité jednoleté dřevní plodnice, hymenofor rourkovitý, jednotlivé rourky volné, navzájem nesrostlé (vznik zřejmě z číšovcovitých hub agregací jednotlivých pohárovitých plodnic)

Fistulina hepatica (pstřeň dubový)

plodnice roní krvavou šťávu
saproparazit na dubech

www.mycology.com

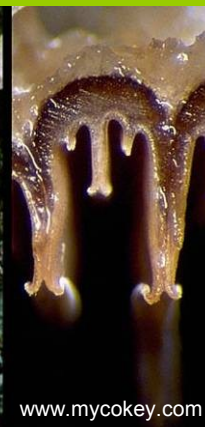

čeleď *Schizophyllaceae* (klanolístkovitě)

plodnice číšovité až zdánlivě lupenité
dřevní zástupci

Schizophyllum commune (klanolístka obecná)

saprophyt až parazit
nejrůznějších dřevin
zcela obecný druh
známa i jako patogen
člověka

www.mycology.com

Auriculariopsis ampla (mušlovka plstnatá)

na větvičkách vrby a topolů

www.mycology.com

čeleď *Physalacriaceae*

Armillaria (václavka)

trsnaté plodnice, drobně šupinatý klobouk, prsten zpravidla vyvinut
dřevní saprofyti i paraziti (ale známy i v orchideoidních mykorizách)
vzhledem k významu ve fytopatologii je rod intenzivně studován

A. ostoyae (v. smrková)

jeden z hospodářsky nejvýznamnějších
parazitických druhů v kulturních smrččinách

Xerula (penízovka, slizečka)

plodnice kořenující, vyrůstající
z hluboko ponořeného dřeva
X. radicata (s. ocasatá) - velmi
hojný druh na dřevě listnáčů

Oudemansiella mucida (slizečka porcelánová)

nápadné průsvitné bílé slizké plodnice
na odumřelých kmenech buků
v 70. letech izolováno antibiotikum
mucidin české provenience

Flammulina velutipes (penízovka sametonohá)

trsnaté plodnice, klobouk lepkavý
třeň hnědě sametový
dřevní druh, růst v zimě
pěstovaný druh („enoki-take“)

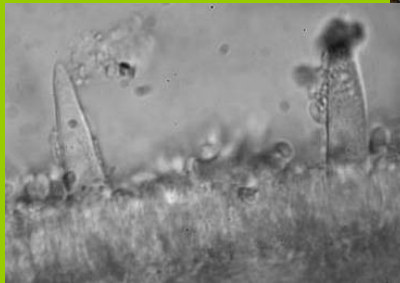
Strobilurus (penízovka)

kořenující třeň, výrazné cystidy
růst na jaře na tlejících šiškách jehličnanů

S. esculentus (p. smrková)

smrkové šišky

jedlá

www.mycology.com

Rhodotus palmatus (hlívovec ostnovýtrusý)

jediný zástupce rodu, unikátní znaky:
želatinozní pokožka klobouku, excentrický třeň,
růžový výtrusný prach
spory kulovité, ostnité, nápadné cystidy
ve střední Evropě ohrožený druh, vázaný na
mrtvé dřevo jilmů, v ČR chráněn zákonem

www.mycology.com

čeleď *Marasmiaceae* (špičkovité)

většinou ± tenkomasé plodnice, po zaschnutí a následném ovlhčení ožívují
saprofytické druhy (zbytky rostlin, větvičky, dřevo aj.)

Marasmius (špička)

řídké, někdy redukované lupeny
odhadováno přes 1000 druhů
centrum diverzity v tropech

© D. Dvořák

Marasmius oreades (š. obecná, š. travní)
pružný třeň, hořkomandlová vůně (produkce HCN)
čarodějné kruhy mimo les, jedlá houba

C. scabellus (v. drsná)

© D. Dvořák

Crinipellis (špička, vlasokožka)
podobné předchozím, na povrchu
plodnice nápadné žíhovitě chlupy
na zbytcích rostlin

čeled' *Omphalotaceae*

Collybia s.l. (penízovka)

dnes rozpad na dílčí rody (*Rhodocollybia*, *Gymnopus*)

suchý, často hygrofánní klobouk, připojené lupeny, hladký nebo chlupatý třeň
spory bezbarvé, hladké
humusoví, příp. dřevní saprofyti

R. maculata (p. skvrnitá)

běžná v kulturních smrčínách

G. dryophilus (p. dubová)

obecný detritikolní druh

jedlá

R. butyracea var. *asema* (p. kuželovitá)

ve všech lesích na opadu

jeden z nejběžnějších podzimních druhů

jedlá houba

Lentinula edodes (houževnatec jedlý)
původní ve vých. Asii
tradiční pěstovaná houba (na dubových polenech)
léčivé účinky
(dříve řazen do r. *Lentinus*)

Omphalotus olearius (hlívovník olivový)
teplomilný dřevní druh, makroskopicky
podobný hlívám
plodnice mají schopnost bioluminiscence
(světélkují)
jedovatý (záměny za lišku obecnou)

„Tricholomoid clade“

čeleď *Mycenaceae* (helmovkovité)

dřevní či terestriční saprofyti, amyloidní spory

Mycena (helmovka)

drobné plodnice, typicky helmovitý sklenutý klobouk
obvykle nápadné cheilocystidy, trama lupenů
dextrinoidní, spory bezbarvé, amyloidní
humusoví nebo dřevní saprofyti
většina bez praktického významu

M. epipterygia (h. slizká)

M. pura (h. ředkvičková)
obecný druh na opadu
mírně jedovatá (muskarin)

Panellus (pařezník)

plodnice bokem přirostlé, s kratičkým třeněm
spory bezbarvé, válcovité, hladké, amyloidní
dřevní saprofyti

P. stipticus (p. obecný)

běžný nejedlý druh na dřevě dubů

www.mycology.com

Favolaschia, Poromycena

především (sub)tropické rody
zástupci s poroidním(!) hymenoforem

čeleď *Tricholomataceae* (čirůvkovité)

obvykle dosti masité houby, lupeny připojené ke třeni (nikdy volné)
výtrusný prach bělavý
zahrnuje saprofyty, parazity i mykorizní zástupce

Tricholoma (čirůvka)

lupeny charakteristicky zoubkem vykrojené,
někdy s pavučinovitým až blanitým závojem
výtrusy bezbarvé, hladké
mykorizní druhy, řada z nich ohrožená

T. portentosum (č. havelka)

oblíbený pozdně podzimní druh jehličnatých lesů

T. matsutake (č. větší)

jeden z nejvíce ceněných jedlých druhů
(Japonsko)
mykorizní druh borů

Lepista (čirůvka)

výtrusy jemně bradavčité či ostnitě
výtrusný prach často lehce narůžovělý
saprofyti

L. nuda (č. fialová)

chutná podzimní houba
za syrova způsobuje hemolytický efekt

Leucopaxillus (běločechratka)

lupeny připojené nebo sbíhavé, spory
amyloidní, ostnitě, vzácněji hladké
terestriční saprofyti

L. giganteus (b. obrovská) – mohutné bílé
plodnice na humózních místech, často
v čarodějných kruzích

Clitocybe (strmělka)

gymnokarpní plodnice, klobouk vmačklý, nesliský,
často hygrofánní, tlumených barev, lupeny sbíhavé
spory bezbarvé, tenkostěnné, inamyloidní, bez cystid
humusoví saprofyti

často velké skupiny (čarodějné kruhy)
některé druhy silně jedovaté (muskarin)

C. dealbata (s. odbarvená)

jeden z nejtoxičtějších druhů

Collybia (penízovka)

drobné bělavé plodnice na tlejících zbytcích
holubinek i jiných hub
často sklerocium na bázi třeně

C. odora (s. anýzka)

měděnkově zelené plodnice
výrazně voní anýzem; jedlá

C. cookei (p. Cookeova)

Catathelasma imperiale (náramkovitka císařská)

mohutné masité plodnice, dvojitý blanitý prsten

sbíhavé lupeny

mykorizní, okraje lesů pod smrky a jalovci

velmi ohrožený druh, dříve oblíbená jedlá houba

nejasná pozice v rámci „Tricholomoid clade“

čeleď *Entolomataceae* (závojenkovité)

lupeny připojené ke třeni až sbíhavé, velum vždy chybí
spory hranaté, hrbolaté či žebernaté, výtrusný prach růžový
saprofytické i mykorizní houby
významné jedlé i jedovaté druhy

Entoloma (závojenka)

obrovský rod (jeden z největších mezi lupenatými houbami, okolo 1000 druhů)
výtrusy charakteristicky hranaté
zahrnuje mykorizní a saprofytické (i dřevní) druhy
významné podrody: *Leptonia* (trávníčka), *Nolanea* (zvonovka)
některé významné jedovaté druhy

E. eulividum (z. olovová)

teplé doubravy, prudce jedovatá

E. clypeatum (z. podtrnka)

jedlá jarní houba

mykoriza s ovocnými dřevinami

E. vernum (z. jarní)
jedovatý jarní druh, růst mimo les
působí intenzivní trávicí obtíže

Clitopilus (mechovka)
spory typicky žebnaté
saprofytičtí i mykorizní zástupci

C. prunulus (m. obecná)
chutný jedlý mykorizní druh
často ve společnosti pravých hřibů

Rhodocybe (rudoušek)
spory bradavčité až hrbolaté
pozemní saprofyti

R. gemina (r. uřatý)
ceněný jedlý druh

čeleď *Lyophyllaceae* (líhovité)

společným znakem je tzv. siderofilní granulace bazidií (barvitelná zrna v roztoku železitého acetokarmínu)

Calocybe (čirůvka)

velmi husté lupeny

výtrusy hladké či drobně ostnité

saprofytické druhy

C. gambosa (č. májovka)

oblíbená jarní houba, růst mimo les či v křovinách

Asterophora (rovetka)

drobné bělavé plodnice

tlusté, řídké, někdy redukované lupeny

povrch klobouku s chlamydosporami

parazitují na starých tlejících plodnicích

holubinek a jiných masitých hub

A. parasitica (r. cizopasná)

Lyophyllum (líha)

plodnice drobné, jednotlivé nebo mohutnější a trsnaté
často moučná vůně

L. decastes (l. nahloučená)

růst v trsech, často na antropogenně ovlivněných
místech
oblíbená jedlá houba

Termitomyces

(sub)tropické druhy se speciální ekologií - mycelium žije v termitištích, kořenující
plodnice na povrchu
řada druhů patří k oblíbeným jedlým houbám
patří sem jedny z největších kloboukatých hub (*T. giganteus* - až 1 m v průměru)